

БЕЛАРУСКАЯ КРЫНІЦА | BIEŁARUSKAJA KRYNICA

Palityčnaja, hramadzkaja i literaturnaja hazeta.

Adras Redakcyi i Administracyi:
WILNIA, ZAWALNAJA 1—1 (Wilno, Zawalna 1—1).
Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4-aj uwieč.

HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

Koŭsty wydawannia pakrywajuć składki.
Składka u hod 4 zał., na paŭhoda — 2 zał.,
na 3 miesiacy — 1 zał.

Сутнасць акту 25.III.18. 25 sakawik — narodnaje ŭwijać biełarusau.

З году ў год сьвяткуем дзень 25.III, як дзень беларускага нацыянальнага сьвята. У дзень гэты, 17 гадоў таму, Беларускі Народ праз вусны сваіх лепшых сыноў выявіў свой Найвялікшы Ідэал: абвесьціў Незалежнасьць Беларусі. Маючы гэты Ідэал, народ наш рабіў магчымыя сабе захады, каб яго здзейсніць, каб зрабіць яго сапраўднасьцяй. На жаль, сілы аказаліся яшчэ слабыя і Ідэал Незалежнай Беларусі покульшто так Ідэалам і астаўся, заахвочваючы Беларускі Народ да далейшай вытрывалай працы і барацьбы за сваю Незалежнасьць у будучыні.

Ідэал гэты ня ёсьць мёртвай формулай. Не. Ён жывы, актуальны і штораз больш захапляе масы Беларускага Народу. Жывучасць і актуальнасьць гэтага Ідэалу відацца хоць-бы й з таго, што з аднаго боку ўсё беларускае нацыянальнае і незалежнае грамадзянства стойка і рашуча яго бароніць і астаецца яму верным, а ўзноў з другога боку — ворагі гэтага Ідэалу, прадусім беларусы камуністы, так-жа рашуча і заядла яго ганьбяць і паборваюць. І гэта зразумела: — тыя сярод беларусаў, што прызнаюць беларускі народ і для яго добра працуюць, бароняць так-жа й найвышэйшы Ідэал гэтага народу, а тыя, што агулам не прызнаюць ніякай нацыі, а ў тым ліку і беларускай, Ідэал гэты ганьбяць і топчаць.

Прыгледзімся да сутнасці Ідэалу, абвешчанага актам 25.III.18.

Камуністы пьвердзяць, што Ідэал гэны замест шчасьця беларускаму народу вясьціць у будучыні капіталістычны буржуазны грамадзкі лад, а знача нясе з сабой крыўду і нядолю гэтаму народу. Тымчасам так ня ёсьць. Ідэал 25.III нясе нашаму народу прадусім волю, каб ён сам сабе завёў такі грамадзкі лад, які ён захаце і які будзе ўважаць за найбольш для сябе карысным.

Далей тыя-ж камуністы ганьбуюць актам 25.III затое, што быццам ён нясе Беларусі перастарэлы і шкодны для працоўных палітычны лад, як дэмакратычная рэспубліка, прытым варожая да Расеі, а збліжаная да Польшчы і да дзяржаў Зах. Эўропы. Вось-жа й тут ня так. Акт 25.III не азначае ніякага канкрэтнага палітычнага ладу, не нясе з сабой ніякіх так званых палітычных о'р'ентацыяў, ані тым больш ня мае ў сабе нейкіх варожасьцяў да якога суседняга народу. Акт 25.III нясе Бела-

рускаму Народу прадусім волю выбраць сабе такі палітычны лад, які яму найбольш да ўспадобы і які яму быў-бы найбольш карысны.

Сутнасць такім чынам Ідэалу акту 25.III у тым, што ён імкнецца да таго, каб Беларусь у сваіх этнаграфічных межах была ад пастароньняй сілы незалежнай: грамадзка-палітычна, культурна і эканамічна. Гэта-ж бывае з якім народам тады, калі над ім ніхто не пануе, а калі ён усім сваім жыцьцём кіруе сам. Гэткія-ж Ідэалы нясе з сабой акт 25.III і беларускаму народу. У гэтым і сутнасць гэтага Ідэалу, а рэшта — пабочныя да яго дадаткі. Знача, калі-б народ беларускі стаўся незалежным, ён тады сам сабе выбраў-бы грамадзкі лад унутры, можа нават савецкі, толькі напэўна адкінуў-бы дыктатуру над сабой партыі камуністых і не аддаў-бы зямлі ў ніякія калхозы ці саўхозы, а так-жа сам сабе выбраў-бы і палітычных саюзнікаў з суседніх народаў, бо палітычнае жыцьцё якога народу тады ёсьць нармальным, калі народ будучы ўжо незалежным ідзе ў саюзы з іншымі народамі, а не наадварот.

Гэткая ў агульных славах сутнасць Ідэалу акту 25.III. Сутнасць гэта апіраецца на кожнаму зразумелым праве прыроды і на справядлівасьці. Калі жыцьцё нашага народу ўстаўлена ў рамкі праціўнага акту 25.III, як напр. у Савецкай Беларусі, дык там гэтага народу адбываецца яўная эксплёатацыя і жыць ён змушаны там у звычайнай няволі, як-бы ў даўнейшай паншчыне.

Незалежнасьці, вынікаючай з акту 25.III, вымагае так-жа й дух часу. Усе народы на ўсім сьвеце: белыя, чорныя, жоўтыя, чырвоныя або праз працу й барацьбу ўжо здабылі сабе незалежнасьць, або для яе далей працуюць і за яе борацца, праліваючы часта кроў сваю.

Ад людзей урэшце пастароньніх, нават ня ворагаў нашых, можна часта пачуць заклід, што Ідэал незалежнасьці Беларусі — гэта ўтопія, гэта ніколі не выканальная фантазія. Нічога. Гэтаксам утопіямі называлі незалежніцкія імкненьні шмат-шмат якіх народаў. Аднак прышоў час і гэныя ўтопіі сталіся фактам. Мы верым, што так будзе і з Беларускай Народнай. Калі толькі народ наш праймецца наскрозь ідэалам сваёй незалежнасьці і яксьлед зразумее ўсю

Праходзілі вякі. Паўставалі і хінулі народы. Развіваліся культуры і цывілізацыі.

Народы, што развівалі свае ідэалы і не сьчадзілі на гэта сваіх ач-вьяў, пры жыцці даўжэй вытрывалі. Народы, што свае ідэалы захабілі, даўно ўжо жыць перасталі.

Біларускі народ, глядзячы ў прошлае, пражшоў слаўную школу жыцця народаў у гісторыі. Ён ведае, чаму такімі былі Грэк, або Рымляне, што такія Егіпці, Вавілонія, Еўропа, або Азія. Цяпер біларускі народ жыцьцём найбольшым жыццём і творыць сабе свае высокія ідэалы. За гэтыя свае ідэалы біларусы здолны ніякі на аўтар сваёй Бацькаўшчыны вялікія з слабі ачвьяў.

25 sakawik dla biełarusau — heta duchowaje bahaćcie narodu, heta nacyjanalaje biełaruskaje ŭwijać. Hety dzień, byccam najjaśniejšaja zaranačka, ŭwijać nam niezaležnaść biełarusi. Heta dzień, u jakim biełaruskija i dajemy macniej, razwijaucyja i twaradziwy. 25 sakawik — heta duchowy skarb naš, heta sapraŭdny naš darahy dyjamant. Na hetym wažnym ŭwijać my biełarusy dobra paznalisia. Da jaho my prywiazujemsia štoraz macniej, štoraz żywlej, šyrej i hlybiej my jaho razwijaem i štoraz lepš my z jaho karystajem.

U dzień 25 sakawika biełaruskaja matka uspaminaje swaim dzieťkam pra biełaruskaje nacyjanalaje ŭwijać. Ab im i biełaruskija bačka čytaje dzieťkam u hazecie, або ў knižcy. Spatykajucca na wulicy susiedzi i talkujuć ab swajej niezaležnaści. Biełarusy jduć u hety dzień u ŭwijaćni i molacca tam za bačkaŭščynu swaju Biełaruś. U hety dzień pryhledziacca tolki biełarusam! Jakija jany paważnyja, zadumanyja; bolš wiasiołyja, jak sumnyja. Ciapier biełarusy nadda rwucca da swaich niezaležnickich i dajemy za niečym lepšym, wyšejšym. U heta swajo ŭwijać biełarusy najlepiej paznajuć samych slabie i pakazywajuć slabie ŭsiemu ŭwijać — kim jany jość i kudy jany imknucca.

Ciž my zličym, skolka nowych dumak kinuć biełarusam 25 sakawik? Skolka pabudziŭ synoŭ biełaruskich da nacyjanalaje ŭwijać, skolka razwiewiŭ čornych dumak zmučanym dzieťkam Biełarusi, skolka z ich wyhnoŭ bieznadziejnaści? 25 sakawik — heta najščaśliwiejšy dzień dla biełarusau. Tut rodzicca biełaruskaja dumka, tut jana ŭ žyćci prajaułajeccca.

25 sakawik, jak u lustry, pakazywaje nam usie našy duchowyja bahactwy. U hetym dñi čvstyja, jak kryŭtal, pierad nami adžywujuć niezaležnickija biełaruskija dumki. Za imi my ŭ haru rwiołmsia. My idziom napierad.

Na uschodzie Eupory, pamiž inšymi narodami, los biełarusau — heta

welič i wažnaść jaho i keli nastupaję adpawednyja warunki, dyk Незалежнасьць гэню ён здабудзе напэўна. Фактам-жа незапярэчным ёсьць, што прадас праніканьня нашага народу зместам Ідэалу акту 25.III сапраўды адбываецца. А ў гэтым і зрука Незалежнасьці Беларусі ў будучыні.

los wyniatkawy. Kali inšyja narody pašla suŭwjetnaj wajny pryšli da swajej niezaležnaści, to jašče Biełaruś hetaha ščaścia nie asiahnuła. Biełarusy i pašla astalisia narodom niesamostojnym. Ale ciapier ŭwijać pierad nami duža jasnaj, daroha nam dobra praciorataja. Zdabylł sabie swabodu inšyja narody — zdabudził sabie i my!

Sioŭnia na 25 sakawika dla biełarusau niama hranic, ani prastoru. U hety dzień jany ŭsie zlučanyja adnej biełaruskaj dumkaj — niezaležnickimi i dajemy. Usie iduć na front, baroniačy hetaj dumki. Biełarusy ŭ hety dzień adkidajuć ad slabie ŭsio staroŭje, usio, što dahetul mučyła i hnula. Ciapier dla biełarusau kančajucca wiaki niawoli, bo biełarusy ŭwijać 25 sakawik. A ŭ hetym ŭwijać biełaruskaja siła i bahaćcie!

D—a.

25.III.1918. — 25.III.1935.

У дзень дваццаць пятага сакавіка, семнаццаць гадоў назад, у сталіцы нашае Краіны Менску, спакойная і маўклівая Беларусь вуснамі сваіх лепшых сыноў сказала станоўчыя і важкія словы: ад гэтага часу я пярываю нявольную мяне сувязь з Расейскай Імпэрыяй і абвешчаю сабе вольнай і незалежнай. Пярываю лучнасьць і з тымі, якія на працягу вякоў, трымаючы сыноў маіх у панавольні, пазбавілі мяне самастойнага бытаваньня. Я ўваскросла і ад гэтага часу варочаюся на пачэснае месца сярод другіх вольных народаў і распачынаю вольнае і незалежнае жыцьцё. Такая ёсьць мая апошняя і безпаваротная воля, якую мусяць ушанаваць усе народы, а на верных сыноў маіх накладваю абавязак волю маю выканаць бязспрэчна.

Семнаццаць гадоў таму пачалася новая эра ў жыцці панавольнай Беларусі. Адкрылася новая бачына ў жыцці Беларускага Народу.

Дзень гістарычнага акту абвешчання нашае Бацькаўшчыны вольнай і незалежнай мусіць стацца для кожнага вернага сына нашае зямелькі ня толькі днём нацыянальнага сьвята, але і днём нацыянальнага абавязку.

Цяжкі шлях вызваленьня. І не адна тысяча змагаюў заплаціла сваім жыцьцём на працягу семнаццаці гадоў за сьветлы ідэал і яшчэ не адна тысяча зложыць на аўтар сваё жыцьцё за родную зямельку. Няраз пастараюцца нашыя ворагі нас перамагчы і замяніць нам дні ў чорных ночы, але будзе ма барацца. Змаганьне за зьдзейсьненьне наложаных на нас абавязкаў актам дваццаць пятага сакавіка ня спынема. Душы сваеяе біларускай нікому не аддамо і, выконваючы сьвяты абавязак, бязупынна, яшчэ з большым напружаньнем, будзем працярабляваць цяжкі шлях, па якому прыйдзе нашае нацыянальнае і сацыяльнае вызваленьне, прыйдзе нашая Бацькаўшчына вольнай і незалежнай.

Антон Паддубіч.

Праграма святавання гадзінны Анту 25.ІІІ.18.

Святавання 17-тых угодкаў Абвешчання Незалежнасці Беларусі ў Вільні адбудзецца ў наступным парадку:

I. У нядзелю 24.ІІІ.1935 г. набажэнствы:

- у касцёле св. Мікалая а гадзіне 10-тай раніцай,
- у царкве а гадзіне 12 тай дня.

II. У панядзелак 25.ІІІ.1935 году а гадзіне 7-й мін. 30 увечары, у залі пры вуліцы Завальнай 1—1, адбудзецца:

- урачыстае паседжанне Беларускага Нацыянальнага Камітэту з учасцем гасцей, на якім мгр. Я. Шутовіч прачытае рэфэрат на тэму „Народ і дзяржава“.
- канцэрт: — беларускі хор, пад кіраўніцтвам інж. А. Клімовіча, прапэе вязанку беларускіх народных песняў.

Прэзідыюм Бел. Нац. К-ту.

Z dziejności Białoruskiego Instytutu Hasepawarki i Kultury.

w. Jeśkawičy. Niaswiskaha paw. (Zamieszka sprawozdać). U nas byt założony hurtok u 1927 hodzie i spracatku nawat dobra rozwiażsja. Miedzi razem z uradem 20 slabroŭ, była zasnanawana biblijateka, wypisany białoruskija hazety, jak „B. Krynica“, „Sacha“, „Ślach Moładzi“ i inšyje. U 1929 hodzie ładzili prastawieńnie, chacieli pastawić „Zmohary za ideju“, ale starastwa nie dało dazwołu i ad taho času hurtok pačaŭ razwalwacca. Naŭy ludzi akazalisia jaŭŭe niepryhatawanymi da stojkaści i enerhii ŭ zmahańni za swaje prawy — i zdalisia. Ad taho času hurtok, nia majučy enerhičnaha kiraŭnictwa, pačaŭ chiereć i ŭkanacy zusił zamior. Hetak adna pieraškoda patrapila abnadażyc našu moładź.

Biblijateka adnak astałasja i jeju kiruje ciapier Arsień Wialička. U biblijatecy joŭŭe kala 40 białoruskich kniżak (trochi maławata) i stolki-ż u inšych mowach, jak polskaj i rasiejskaj. Blaruć da čytańnia nia tolki z Jeśkawičy, ale i susiednich wiosak: Lipy, Malewa, Anoskaŭ. Čytačy karystajucca z kniżak biaz nijakaj aplaty, što pry ciapierašnim kryzysie i dobra i nladobra. Dobra tym, što čytačy majuć biaspłatnuju kniżku, a nladobra — bo kniżka chodziać pa rukach rwiecca i jaje treba biblijatekaru swajej pracaj prywodzić u naležny paradak. Ciapier da nas prychoǖŭŭe tolki „B. Krynica“. Dobra bylob, kab Centrala Instytutu prysłała nam trochi kniż, chaciab tyja, što razsyłalisia jak premi-ja „B. Krynicy“. Dobra bylob tak-ža atrymać dzieła zaznamienija meli-ŭŭnik „Holas duży“. Čytačy. (Čamu hetak wiała idzie ŭ was rabota? Red.)

w. Šutawičy. Ašmianskaha paw. Sprawozdać z dziejności hurtka BiliK za 1934 — da 1.ІІІ.35.

U Hurtku ŭsich slabroŭ 30.

Pasiedžańniaŭ Uradu Hurtka ad- bylosia 4. Wychodziačych papieraŭ u kniżcy karespondencyi Hurtka 9, uchodziačych 2.

Dn. 7.І.34 h. adbylosia arhanizawa- naje Hurtkom prastawieńnie: ady-

hrany byli dźwie ŭtuki: „Atruta“ i „Pa- staniec“. Adbylisia ŭ Hurtku 2 lekcyi: 1 lekcyja — na ŭračystym ŭświatka- wańni 16 ych uhodkaŭ Abwieŭŭańnia Niezaležnaści Białorusk. Narodn. Res- publiki dnia 25.ІІІ.34 h., na temu: „Ideał białoruskaj dźiaržaŭnaj nieza- ležnaści ŭ niedalokaj minuŭŭčynie i sučasnaści.“

Druhaia lekcyja adbylasia 9.ІV.34h. — padčas Akademii ładžanaj Hurtkom u česć K. Kalinoŭskaha z uwahi na 70 yja uhodki jahonaj ŭmierci. Tema lekcyi: „Żyćcio i dziejność K. Kalinoŭ- skaha.“

Biblijateka Hurtka była čynnaja praz uwieŭŭe čas. Kniżkami karystalisia nia tolki slabry Hurtka, ale i nie slabry i žychary akaličnych wiosak.

U kwatery Hurtka adbywalasja supolnaje čytańnie kniżak i hazet.

Na dzień 13-ha studnia sioleta Hurtok pastanawiŭ u swajej wioscy zarhanizawać teatralnaje prastawień- nie. Dzieła hetaho byli ŭžo pryrych- tawany da pastawoŭŭi „Paŭlinka“ i „Zaručyny Paŭlinki“. Starasta aš- mianski adnak nia daŭ na prastawie- ŭŭie dazwołu. Pamima taho, što proŭbu ŭ sprawie dazwołu wysłaŭ Hurtok starastu dwa tydni pierad dnioŭ prastawieńnia, starasta pawia- domiŭ Hurtok ab tym, što nle daje dazwołu, dnia 12-ha studnia (u subo- tu), značyć tady, kali da prastawień- nia ŭsio było pryrychtawana. Staras- ta nie pazwoliŭ Hurtku arhanizawać prastawieńnia dzieła taho, što wice- staršynia Hurtka, hr. J. Żabinski, ja- ki prasiŭ dazwołu, nle prastawiŭ ja- mu (starastu) adprawiednych paŭna- moctwaŭ(!). Matyŭ admowy, jak ba- čym, charakterny, (byli daŭŭi nla- raz matywami admowy h. zw. „wzglę- dy bezpieczeństwa“). Jasnaia reč, što Hurtok, dawiedaŭŭsja zapozna ab takim chodzie sprawy, nia moh sy- tuacyi naprawić i prastawieńnie z wia- likim trudem arhanizawane nle mahło adbycca.

Stan kasy Hurtka nastupny: Pry- chod 29 zł. 27 hr., raschod 24 zł. 90 hr., saldo 4 zł. 37 hr.

A. Pinčuk.

Сучаснае палажэньне беларускай вёскі.

III. Цяжары сялянскай гаспадаркі.

Тое, аб чым пісалася ў папярэдніх артыкулах адносна цяжкага гаспадарчага палажэньня беларускай вёскі, не дае поўнага абразу гэтага палажэньня. Трэба ўзяць пад увагу так-жа падаткі і шарваркі, якія сваім цяжарам моцна прыціскаюць сялян. Пры існуючых цэнах на прадукты сельскай гаспадаркі, падаткі, у тых разьмерах, якія ўстаноўлены, сапраўды зьяўляюцца непасільнымі. Дзеля таго сэквэстратары бываюць сталымі гасцямі ў сялянскіх хатах.

Сяляне ня плацяць падаткаў ня дзеля таго, што ня хочуць, а проста таму, што ня маюць ніякай магчымасьці іх плаціць.

На вёсцы, у сувязі з гэтым, запанаваў нейкі дзіўны і, на наш пагляд, грозны настрой: поўная роўнадушнасьць да розных „упомненіяў“ і „сэквэстраў“ побач з атсутнасьцю ахвоты бараніць свае правы ў вышэйшых уладах, нават і ў тым выпадку, калі і можна было-б абараніцца праўна ад экзэкуцыі.

Людзі маўчаць, маўчаць пахмурна, але гэткае маўчаньне куды паважнейшае, чым крыкі і праклёны, якія здараліся раней, падчас кожнай „гасцыны“ сэквэстратара.

Характэрным зьявішчам ёсьць і тое, што сэквэстраванае дабро — палатно, сукно, гаспадарчыя прылады і іншыя рэчы — сяляне з ліцытацыі ня купляюць.

Не палепшыць справы перакладаньне часткі грашовых падаткаў на натуральныя павіннасьці — шарварк, — аб чым, як падавалася ў прэсе, будзе разважаць Сойм.

Трэба ведаць, што і цяпер гэтыя павіннасьці — шарваркі — вялікія, якіх сялянству хапае па горла.

У гэтым годзе, у многіх паветах, гмінныя рады падвоілі, а то і патроілі шарваркі.

На гаспадарку 10 гэктаровую прыпадае да 25 30 дзён шарварку, пераважна вясною і на пачатку лета.

Ёсьць паветы, дзе фальваркі, якія маюць па 40 гэкт. зямлі, атрымалі больш 200 шарвакоў дзён.

Гэта значыць, што такому гаспадару, у пераводзе на грошы, трэба, акрамя іншых падаткаў, заплаціць дадаткова ня менш 200 зл., лічучы па 1 зл. за рабочы дзень.

Зразумела, што гэтыя ўсе „дадаткі“ — гэта цяжары з каўпом і для гаспадарак большых, а для меншых дык і зусім непасільныя.

Датычна самога характару шарваковых работ, то ў большасьці выпадкаў яны зводзяцца да напра-

вы дарог, якія кожную вясну размываюць паводкі, а ўвосені дажджы. У „прадпрыемствах“ напавы дарог многа чыноўніцкіх становішчаў, а пасады гэтыя ахвотна даюць тым беларусам, каторым засмакавалі крошкі з панскага стала і за гэтыя крошкі выракаюцца беларускай справы.

Падаткі і шарваркі — гэта яшчэ ня ўсе цяжары сялянскіх гаспадарак.

Вялікім цяжарам для сялянства ёсьць так-жа суды і ўсе інстытуты з імі звязаныя, без якіх нельга абыйсьціся.

Праўна — зямельныя і фамільныя справы на вёсцы так улажыліся, што вёска прабывае ў стане фамільнай барацьбы.

З прычыны малазямелья і агульнай галіты, рэдкая сям'я жыве спакойна: калатня за зямлю, пасаг, спадчыну — амаль у кожнай хаце.

Жыцьцё вымагае, каб былі ўстановы, каторыя вырашалі-б ўсе сялянскія справы хутка, аўтарытэтно, а галоўнае без вялікіх коштаў.

Усе сялянскія спрэчкі мусяць прайсьці праз суды, адвакатаў, каморнікаў і натарусаў, якія, дзеля высокай аплаты, недаступны для сялянскай беднаты.

Аб бязплатнай праўнай дапамозе няма і ўспаміну. Дзеля гэтага на вёсцы вытварыўся праўны хаос, які таксама прычыняецца да гаспадарчага ўпадку селяніна. Людзі змушаны прадаваць і купляць землі, хаты і іншае, мінаючы ўрадавыя ўстановы, пры дапамозе хатніх дакументаў, якія ня маюць ніякага праўнага значэньня, — а гэта, у сваю чаргу, паглыбляе хаос і твораць новыя судовыя працэсы.

Выразна адчуваюць усе, што так жыць і далей — зусім немагчыма.

БЕЛАРУСКАЯ ХРОНІКА.

Чарговая зборка працаўнікоў у справе чысьціні беларускай мовы адбудзецца ў чацьвер дн. 28-га г.м., у залі Інстытуту (Завальная 1). Пачатак а гадз. 19-й.

Гадавы сход сяброў Беларускага Студэнцкага Саюзу ў Вільні адбыўся дня 17-га г.м. Сход: 1) выслушаўшы справаздачу ўступіўшага ўраду і рэв. камісіі на прапазыцы гэтай апошняй выразіў уступіўшаму ўраду абсалюторыю з падзякай; 2) выбраў новыя ўлады БСС. У склад новага ўраду ўвайшлі: М. Шчорс — старшыня, М. Якімец — віцэ-старшыня, А. Дасюкевіч — сакратар, П. Засім — скарбнік, С. Сарока — гаспадар. У рэз.к.: Войтэнка — старш., Т. Мацвеева і Я. Бурак — сябры.

Рэзалюцыі ў справе чысьціні беларускага языка.

Рэзалюцыі, прынятыя 25.ІІ.1934 г. на зборы дзеля працы над чысьціняй беларускага языка

1. Паняцьці, абазначаныя папольску славамі: określać, —іć, parasejsku: определѣть, —ить, у беларускім языку перадаюцца славамі азначаць, —ыць; określenie, definicja, определение — азначэньне; określajacy, определительный — азначачны; określony, определенный — азначаны.

2. Пабеларуску кажацца падчыркнучь, падчыркнучь (прыкладам слова, месца ў кнізе і да г. п.), падчыркненьне, падчыркваньне, падчыркненьны, (па ч ёсьць заўсёды — *мр*, а ня — *ор*), а не „падкрэсьліць, падкрэсьленьне, падкрэсьлены“ і падобн.

3. Слова „але“ ўжываецца: 1) як пацьверджаньне, прыкладам: Ці гэта праўда? — Але, праўда. 2) як працілежны злуч — Ганулька добра чытае, але кшчэ блага піша.

Дзеля пацьверджаньня слова „так“ ніколі ня ўжываецца, а мае толькі значэньне прыслоўя спосабу (на пытаньне як?). Прыкл.: Трэба рабіць так, як робяць разумныя людзі.

4. „Язык“ і „мова“ — абодва словы беларускія. „Язык“ ўжываецца дзеля абазначаньня асобнае лінгвістычнае цэласьці. Прыкл.: беларускі язык, беларускі літаратурны язык, гісторыя, граматыка беларускага языка. „Мова“ ўжываецца дзеля абазначаньня мовы індывідуальнае (прыкл.: мова Купалова бацькаўскага, мова Багусьвічэўскага), мовы якойсь групы народу (мова сялян, мяшчан, рамеснікаў), якойсь мясцовасьці (мова віленская, менская), мова якогась твору (можна разглядаць мову ровніа памітнаў беларускага языка). Можна казаць і „беларуская мова“, калі маем наўвече, што хтось гамоніць ці піша і падобн. пабеларуску, але тады ня маем наўвече асобнае языковае цэласьці беларускае мовы.

5. Жончыныя (матчыныя), дзявоцкія (доччыныя) і дзяцюцкія (хлапцоўскія, наагул сыньнія) хвормы прозьвішчаў у беларускім языку прадстаўляюцца так, што ёсьць чатыры хвормы таго самага прозьвішча ў залежнасьці ад таго, ці завём папрозьвішчу а) бацьку (мужа), б) матку (жонку), в) дачку (дзёўку, дзёўчыну), г) сына (хлапца, дзяцюка).

Жончына хворма прозьвішча адмуской хвормы суфіксам -іа, -іа; Каваль — Каваліа, Каляда — Калядзіа, Якубёнак — Якубёнчыа, Пяткевіч — Пяткевічыа, Загорскі — Загоршчыа, Ракіцкі — Ракіччыа.

Дзявоцкія хвормы прозьвішчаў творацца гэтак: а) ад хвормаў матчыных суфіксам — *ка* і зьмяняюць на *ш*, так што паўстае суфікс -іа, -іа; Каваліа, Калядзіа, Якубёнчыа, Пяткевічыа, Загоршчыа, Ракіччыа, б) ад хвормаў бацькаўскіх суфіксамі -янка, -анка і -іа, -іа; Кавалёнка, Калядзянка, Пяткевічанка, Загоршчанка, Ракіччанка, Ракіччынка.

Сыньнія (хлапецкія, дзяцюцкія) хвормы прозьвішчаў творацца ад хвормаў бацькаўскіх суфіксам: а) *онак*: Кавалёнак, Калядзёнак, б) *-іа*, *-іа*: Каваліа, Калядзіа, Якубёнчыа, Пяткевічыа (або Пяткеўчыа), Загоршчыа, Ракіччыа; в) *-ук*: Кавалюк, Калядзюк; г) *-ак* (а-ак): Касяк — Касячок, Радзюк — Радзючок, Шыпок — Шыпочак.

Ад прозьвішчаў із суфіксамі: -оў, -аў (Іваноў, Янкаў), -еў (Растаргуеў), -іа, -іа (Ганулін, Сініцын) творацца жончыныя, дзявоцкія і дзяцюцкія іх хвормы так, як-бы менаваных суфіксаў у прозьвішчах ня было: Іваніа, Янчыа, Растаргуіа, Гануліа, Сінічыа; Іванішка, Янчышка, Растаргуішка, Ганулішка, Сінічышка, Іванянка, Янчанка, Растаргуенка; Іванёнак, Растаргуёнак, Растаргуіа, Гануліа, Іванюк, Янчук, Сінічук.

Усе хвормы жончыныя, дзявоцкія і дзяцюцкія на -онак, могуць мець націск на суфіксе, пры помачы каторага ўтвораны, толькі тады, калі ў бацькаўскай хворме прозьвішча націск знаходзіцца на апошнім складзе (Каляда — Калядзіа, Калядзішка, Калядзянка, Калядзёнак), у праціўным прыпадку націск ува ўсіх хвормах астаецца на тым складзе, дзе ён ёсьць у хворме бацькаўскай (Пяткевіч — Пяткевічыа, Пяткевічышка, Пяткевічанка, -ынка; Загорскі — Загоршчыа, Загоршчышка, Загоршчанка, -ынка). Звычайна таксама бывае й у хворме дзяцюцкай на -ук (Зарэ — Зарук).

Калі аднак прозьвішча мае хворму на -ра і націск на перадапошнім складзе (Зьмітра, Зубра, Сябра), дык жончына, дзявоцкая і дзяцюцкая яго хворма, маюць націск такі, як-бы ў бацькаўскай хворме быў націск на складзе апошнім (Зьмітрыа, Зубрыа, Сябрыа, Зьмітрышка, Зубрышка, Зьмітраа, Сябраа). Дзяцюцкія хвормы прозьвішчаў з суфіксам -іа, *іа* ніколі ня маюць націску на гэтым суфіксе.

Як ад бацькавае хвормы прозьвішча творацца хвормы жончыныя, даччыныя і сыньнія, так і ад бацькавага імені творацца асабовыя назовы жонкі, дачкі і сына; творацца прытым-жа тымі самымі суфіксамі і маюць там-жа націск, як і тыя-ж хвормы, якія ўтвораны ад бацькаўскага прозьвішча. Прыкладам: Міхал — Міхаліа, Міхалішка, Міхалёнак і г. д.

Беларускі Інстытут Гаспадаркі і Культуры.

Z gazet.

Ci tolki ŭ Azii i Afrycy?

Wilenskaje abšarnickaje „Słowo“ (z dnia 15.III. h.h.) u pieradawicy raz-wiejaże nad demoralizacyją, jakuju siejać eŭropejskija narody pasiarod-žoŭtych i čornych narodaŭ Azii i Af-ryki, dyslejuć z tej metaj, kab hetyja narody lahčej działać u swajej za-leżnaści i eksploatawać ich.

„Hady, jakija nadychodziać — piša „Słowa“ — buduć hadami emancypacyi, rewalucyji i wyswabadžańnia čor-nych i жоŭtych. Naša h. zn. eŭropej-skaja palityka adnosna Afryki i Azii byla niahodnaj, hlupa i złoju... My, heta značyć Eŭropa, niščym, raskła-dajem usie moralnyja siły ŭ afrykan-ska azijskich hramadziaństwach... Pa-siarod zdolnych da lepšaha žyćcia na-rodaŭ my niščym i moralna raskłada-jem, padkupajuć i addzialajuć ad narodu tonki sloj arystakracyji razam z dynastyjami; my raskładajem mo-ralna ich relihijnyja arhładajacyi. Ta-kim sposabam astajecca tym hrama-dziaństwam „tabula rasa“ (niezapisa-naja tabllica abo jnakš kažućy „pusta-ta“), na jakoj moža pryńacca i ŭzra-sci tolki bałšawizmi!“

Swiatyja słowy! My redka kali zhadžajemsia z „Słowam“, ale tut poŭnaściu pačwiarđajem niahodnaść eŭropejskaj palityki adnosna niaščas-nych narodaŭ Azii i Afryki.

Tolki tut paŭstaie ŭ nas sumniŭ i my chacełi-b pastawić „Słowa“ py-tańnie: Ci hetkaja podłaja, hlupa i złaia palityka, jakaja demoralizuje i raskładaje zdolnyja da lepšaha žyć-cia narody tasujecca tolki ŭ Azii i Afrycy, ci tasujecca jana tak-ža ŭ Eŭrope? A moža jaje i šukać daloka nia?

Dalej „Słowa“ praročyć, što An-hlija, Francyja, Holandyja i Italijska, jak najbołšyja dziaŭšawy, buduć prymuša-ny natużyć usie swaje siły, kab aba-ranić swajo ŭładańnie ŭ Azii i Afrycy, bo padniawolenyja narody ŭ sko-rym časie wystupać na raščuče zma-hańnie z swaimi hnibielcami.

I tut „Słowa“ stajecca dla nas niezrozumiełym. Zamiešta taho, kab zmiaknić eŭropejskija dziaŭšawy do žaklieny swajej podłaj, hlupaj i zło-j palityki adnosna azijska-afrykanskich narodaŭ, „Słowa“ zaklikaie da zami-reńnia ŭ Eŭrope, kab mahčy wystu-pić supolnymi siłami da zmahańnia z

Karotkaje raz'jasnennje.

(Цэнтральны Беларускі Праваслаў-ны Камітэт — мянюшка!)

Полёмофілскі „Родны Край“ (№ 5—1935) зьямшае ананімнае „адкрытае“ пісьмо, падпісанае мя-нюшкай — *Правыміям Цэнтраль-нага Беларускага Праваслаўнага Ка-мітэту*, — у якім столькі сэнсу, колькі ў сэктанскай рэлігійнай фі-лязофіі.

Каб ня ўводзіла гэнае пісьмо людзей у блуд — крыху раз'яс-няем яго.

1) Цэнтральны Беларускі Пра-васлаўны Камітэт — гэта назоў даў-но фактычна неіснуючай аргані-зацыі.

2) Хто цяпер крыеца пад мя-нюшкай „Правыміям Цэнтральнага Беларускага Праваслаўнага Камітэ-ту“ — беларускаму грамадзянству няведама!

3) Гэтай мянюшкай ужо не-калькі гадоў нехта падпісвае роз-нага характару мэморыялы, адоз-вы, заклікі, рэзалюцыі, пратэсты, а цяпер падпісаў „адкрытае“ пісьмо.

4) Мы ведаем, як адна асоба, назовам — мянюшкай „Цэнтраль-ны Беларускі Праваслаўны Камітэт“ спекулюе на віленскім рыначку — сюлячы фантастычную, да ўсяго прыдатную, нейкую містычную сі-лу, гэтага неіснуючага камітэту.

5) Гэтая фірма — назоў быў ужо і на рынку Уніі — нисумлен-ны спекулянт сюліў і там гэтыя таёмныя сілы на ўслугі шырэньня унійнай акцыі.

У №11 „Бел. Крыніцы“ у арты-куле „Беларуская рэлігійная спра-ва“ мы пісалі не аб неіснуючым „Цэнтральным Беларускім Права-слаўным Камітэтам“, а пра склад „праваслаўнага аб'яднаньня“ ці праваслаўнага к-ту, што форма-ваўся нядаўна ў санацыйным заву-лачку, пад паводарствам „права-слаўнага“ Р. Астроўскага.

Уважаем, што ўжо будзе ясна. А калі будзе гэтага мала, паясьнім шырэй. Цітовіч.

адраджаючыміся народамі Azii i Af-ryki... Hetakim paradkam „Słowa“ pačalo „za zdrowije“, a končyla „za upokoj“ narodaŭ Azii i Afryki. I ci tolki Azii i Afryki? — j—

Z litoŭskaha školnaha frontu.

„Viln. Rytas“ Nr. 22 stol. h. padaje nastupnuju wiestku: „Wilenska-je litoŭskaje praświetnae T-wa „Ry-tas“ 11.III. stol. h. z Wilenskaj Škol-naj Kuratoryi atrymała pawiedamle-nie, što ŭ 1935/36 školnym hodzie začyniajucca nastupnyja pačatkawyja školy: u Kabiellach, Šklerach, Mustej-kach i ŭ Margionach. U pawiedam-leńni zaznačany i pryčyny zakryćcia henych školaŭ, a imienna: niedakładna napisany statuty, „Rytas“ nie dało da-statačnaja gwarancyi, što zmoža ŭtrymać školy, i ŭrešcie — „Rytas“ nie dało pad školy adprawlednych pamiaščeń-niaŭ.

Adnačasna ŭ henym pawiedam-leńni Kuratoryi patrebawala ad „Ry-tas“ u praciahu dwuch mieśiacu spou-nić dla swaich školaŭ usie warunki, pradbačanyja zakonam z 1932 h., u nastupnych mieścach: u Wiacielach, Mašnykach, Narawoch, u II Kabiellach, Ašašnykach, Tiltach, Pežemach, Šumy-Krionšlach i ŭ Kanawach.

Painfarmawašysia — piša dalej „Viln. Ryt.“ — u hetaj sprawie ŭ ura-dzie „Rytasa“, dawiedalisia my woś što:

1) dla čatyroch zakrytych školaŭ statuty Kuratoryi byli ŭručany dwa mieśiacy tamu; „Rytas“ swaich pry-račeńniaŭ što da ŭtrymańnia školaŭ za-słody datrymliwala i dalej zmoža da-trymać; nieđachopy pamiaščeńniaŭ, na jakija pakazali kamisii, u paraŭ-nańni z usim uparadkawañnem školaŭ, jość susim naznačnyja;

2) što da wymahańnia zastasa-wać u waśmloch školaŭ zakon z 1932 h., „Rytas“ wykanała abo wy-kanaje swaim koštam usie warunki, z wyniatkam zamnoha wymahanej pa-praŭki pamiaščeńniaŭ, nieapiortaj na zakonach; wymahańniaŭ što da pa-miaščeńniaŭ, wiedajućy Kuratoryi na-stroj da litoŭskich školaŭ, „Rytas“ nia dumaje, što zmoža wykanać.

Takim čynam, z isnujućych u he-tym hodzie 15-ci školaŭ „Rytasa“ u na-stupnym hodzie, treba spadziawacca, budziem mieć tolki 3 školy“.

Słowam, usio prosta i jasna; ko-mentary lišnijsi.

P. Ł.—č.

Za belaruskі tэатр.

(З прычыны 25-тыя ўгодкі).

Віленскія беларусы ў нядзелю 17 г. м. сьвяткавалі 25-тыя ўгодкі першага легальнага беларускага прадаўленьня.

25 ць гадоў таму назад (да-кладна — 12 (25) лютага 1910 г.), у залі гэтак зв. Палескага Клубу (сягоння заля віленскай літоўскай гімназіі) першы раз адбылася ле-гальная вечарына, у праграме якой была зьбеларушаная перада Кра-піўніцкага „Па рэвізіі“, хор пад кі-раўніцтвам Л. М. Рагоўскага паяў беларускія народныя песні, а Іг-нат Буйніцкі з дэмоі і дабраны-мі асобамі знаёмы гасьці з бела-рускімі народнымі танцамі — Ля-воніхай, Юркам, Мяцеліцай... Ду-шой прадаўленьня быў набожык Бурбіс і Фр. Аляхновіч. Гэты апош-ні працуе на беларускай сцэне да сягоння, а знача таксама сьвяткуе 25-тыя ўгодкі свае працы на ніве тэатру.

Юбілейны вечар 17 г. м. па-чаўся рэфэратам грам. В. Грышке-віча, які і пазнаёміў прысутных з гісторыяй і сучасным станам спра-вы беларускага тэатру.

Наступным пунктам вечара бы-ло прадаўленьне. На сцэне пака-заны быў 3-ці акт драмы юбілята Фр. Аляхновіча „Цені“ і „Чорт і баба.“ У выкананьні значны сё-летнім прадаўленьнем 12.135. Толькі, чаму „Цені“? Чаму „Чорт і баба“?

Пры гэтым, із драмы „Це-няў“ быў адыграны ўсяго толькі трэці акт і глядзельнік ня меў ні-якае цэласьці.

Трэцім пунктам праграмы ве-чара было выступленьне хору па-кіраўніцтвам грам. Р. Шыры. Асо-ба рэгент даволі кажа аб тым, што перажывалі прысутныя пры-слухоўваючыся да стройных гукаў беларускай народнай песні. А пес-няй нашай можам сапраўды гар-дзіцца. Толькі-ж трэба для яе пра-цаваць, працу гэту арганізаваць і яе шанаваць!

Пры самым канцы вечара вы-ступілі на сцэну катыры пары тан-цораў, каб паказаць прысутным, як выглядае беларускі народны та-нец „Лявоніха.“ Трэба прызнаць, што паказалі вельмі ўдала, за што

Wincuk Adważny.

Chłapiec.

P O W I E Ś Ć.

VIII. Hdzie kryūda, hdzie praūda?

— Ksiondz Hałuz, dawiedašysia ab usim, pastanawiu razhawarycca z inspektaram. Ale cia-pier rasprawa z inspektaram byla wielmi trudnaja: umacawany tymi papierami, jon čuusia takim mahut-nym, što trudna bylo dastupicca; dyk hawaryu z ksian-dzom Hałuzaj wysokim tonam i wostrymi sławami.

— Wy, palaki, majecie nadta wialikija na-dziei, — kazaŭ, jedka uśmichnušysia, inspektor: — tut wam nia „świenta Polśca“, ale Wialikaja Ra-siej! Nie daremna my praliwali swaju kroju za he-ty kraj A zrešta, — hawaryu inspektor, paprawi-ŭšy akulary i pawysiušy i tak użo wysoki ton, — zrešta, ja tut adzin haspadar u hetaj škole: ja — in-spektor! Ksiondz, jašče wielmi małady: ja — jako-je, ksiondz, majeś prawa mieśca ŭ maje škole nia abawiazki? Ja prykazaŭ wučniom chadzć u cerkww, dyk jany pawinny mianie słuchać, a nikomu dru-homu tut dzieła nia ma.

— Ale ja maju prawa zastupacca za swaich wučniaŭ, — kazaŭ spakojna, ale stanoŭka ksiondz Hałuz, — bo hetyja wučni-kataliki, a ja ksiondz i wučciel relihii ŭ hetaj škole. Inspektor maje prawa nakładać tolki školnyja abawiazki, ale nia relihijnyja: hetyja naležać da kaścioła.

— Chi, chi! jakija nawučnyja wywady mała-doha ksiondz! — pieradrażniŭ inspektor.

— Logika i sprawadliwaść abawiazywaje nia tolki maładych, ale i starych: ja apirajusia na za-kony przyrodnyja, Bożyja i ludzkija. Kożny čalawiek maje prawa da swajej wiery i swajej mowy, a wy tut prociŭ katalikoŭ pačali zmahańnie. Čamu-ż wy żydoŭ nia prymuśajecie chadzć u cerkww i piajać u carhotoŭnym chory? Żydom nawiet nie każyć u subotu piajać, a nas prymuśajecie łamać samyja ŭsławieńnia, zakony našaha sumleńnia! Heta jaŭ-na niasprawadliwaść. Kali tak, dyk ja zabaranju wučniom-katalikom chadzć u cerkww.

— Moža jašče, ksiondz, prykažaš wučniom iści „do lasu“ i zrabić paustańnie, i adbudawać Polś u hrancach 1772 hodu? Što-ż my tahdy zro-bim? Prapadzie, značyć, Wialikaja Rasiej!...

32)

Inspektor jaŭna wioŭ da razrywju; ale ksiondz Hałuz pastanawiu ściarpieć usiakija prytyčki i wy-trywala baranić swaje prawa.

— Ja tut hawaru z p. inspektaram, — kazaŭ jon, — ab sprawach relihijnych, a nie palitycznych. Ja ŭ palityku nie mieścajusia i na paustańnie nie pajdu. Dyk da čaho tut mieścać Polś? Zrešta ja sam nie palak, a bielarus.

Oj, oj! a heta što jašče takaje, nowaje? — za-hamianiŭ zdziŭleny inspektor i, paprawiŭšy akulary, pahladzieŭ uważna na ksiondza.

— Jakto, „nowaje“? — kazaŭ spakojna ksiondz Hałuz: — saŭsim nia nowaje, ale wielmi storoje. Ci pan inspektor — čalawiek intelihentny — nia čuŭ, što jość bielarusy i što kraj naš nazywajecca Bielarus? Pahladzi, pan, u gleografiju!

— Nu, u gleografii u Bielarusi niby jość, — pry-znaŭsia inspektor, — ale pa-praŭdzie, na praktycy, niama nijakaj Bielarusi i nie pawinna być! Na što jana nam? Pawinna być adna Wialikaja i Niepa-dzielnaja Rasiej!

— Adzin pjany kazaŭ, što čalawieku niepa-trebny nos i prasiu druhoje pianicu, kab jamu ad-kusiu. Tak i heta: Boh lepš wiedaŭ, ci Bielarus patrebna na świecie, dyk jaje stwaryu, a nam daŭ asobnuju mowu. I wot 90 pracentaŭ waŭnych „uč-niaŭ haworyu u chacie z bačkamі pabelaruskі, a nawiet i tut pamiż saboj u škole. Dyk i na prak-tycy jość Bielarusi!

— Heta ŭsio waša polskaje intryha, — kazaŭ inspektor: — niama nijakaj bielaruskaj mowy. A he-ta, što jość, heta nia mowa, ale nieki papsuty żar-hon. Usie bielarusy — ruskijsi, a wy ich robicie palakami.

— Ja ŭ swaim žyćci nikoha palakom nie zra-biu, — kazaŭ ksiondz Hałuz: — heta nie maja zadača. Katalicki kaścioł wučyć, što kożny pawin-nien być tym, jakim jaho Boh stwarw. Ale ja wa-ročajusia da sprawy relihijnaj: panie inspektor, nie pieracahiwajecie struny i ja was prašu — nie pa-syľajcie katalikoŭ u cerkww!

— A ja prašu, — kazaŭ inspektor, — kab ksiondz nie mieścaŭsia ŭ maje sprawy!

— Dyk tahdy ja damahajusia i protestuju, — kazaŭ ksiondz.

— A, heta znamianitaje polskaje „weto“ — „nie pozwalam!“; janno prywiališci da razwaŭ waŭaj Polścy...

— Ja zabaranju wučniom chadzć u cerkww i jany nia pojduć.

— Ach, tak? Dobra! Wot heta jakraz mnie na ruku. Heta značyć, što ksiondz buntuješ wučniaŭ prociŭ školnaj ułady, a ja heta jość asobna pa-ru na rasiejskich zakonach, na ja jaho wiedaju. Dobra! — Wy, gspada učciela, słysali? — žwiarnuusia jon da wučcielaŭ.

— Da, dal ja słysaŭ: ja pierwyj świdiellei, — paśpiaŭšy paświrdzić śliwa, katory pilna sačyŭ za cełaj spřečkaj. Jon daŭno chacieŭ umlaścacca ŭ hu-tarku i pamahać inspektaru, ale toż znakam pak-ażu nie mieścaŭ. Naahut śliwa zdaŭna mieŭ zub da ksiondza Hałuzy i padjudżywaŭ inspektara; prob-awaŭ taksama i sam ksiondzu padcinać, ale Ha-łuz u ŭmieŭ absadzic jaho na miejsy i wywieści ŭ usiaho abarotu sprawy, kab adamšćicca choć hetak.

Tymčasam Maznycyn (jon byŭ Maznycyn) nia byŭ zdawoleny z usiej inspektarskaj palityki, ale maŭcaŭ i pierapisywaŭ niekijja papjery. Jon dahe-tul żyŭ z ksiondzom Hałuzaj u zhodzie; nawiet lu-bili z saboj pahutaryć na rożnyja nawukowyja te-my; časam spracalisia da śmierci, bo Maznycia byŭ poŭ-niedawierak.

A Pawieł Pietuchow raspraŭlaŭ skrydly niejkaha doŭhaha žuka i nia wiedaŭ, abšto inspektaru idzie. Tolki skažaŭ, pačuŭšy ab Bie-la-rusi: „Znajetie? hety žuk — heta jość asobnaja pa-roda na Bielarusi: u Wialikaj Rasiej jaho saŭsim niama! ja dobra heta wiedaju. Znajetie? Wnie jaho ŭ wosleni zlawiu hety mały wučaŭ — Wincuk Pa-łowič. Jon wielmi zdolny chłapiec i, ja widžu, što interesujecca przyrodaj, asabliwa, jak jamu ŭsio dobra rastlumačyš. Znajetie? ja dumaju, što z jaho kalści budzie...“

Inspektor zmoršyusia i machnuŭ na jaho rukoj.

— Gaspadin Maźnycyn! — žwiarnuusia inspek-ter da sekretara: — pišyćcie pratakoli, što ksiondz Hałuz buntuje wučniaŭ prociŭ inspektara. My he-ta pašliom da wyśešaha načalstwa.

— Ja nie pazwolu pierakručywać swaich sloŭ — skažaŭ wostra ksiondz Hałuz: — ja da-mahajusia sklikać poŭnuju pedagogičnuju Radu, razabrać usiu sprawu i napisać pratakoli pry ŭsiech.



Kasawańnie Wersalskaha Traktatu.

Zamiast razbrajeńnia — zbrajeńnie!

U paławinie hetaha m-ca francuski parlament pryniać zakon, jakim zawodzić a Francyi dwuchhadowaja abawiazkawaja wajskowaja służba.

Francuskija uradowyja hazety hety fakt padali z entuzyjazmam, dakezawajuć nieabchodność uzmacnieńnia abarony Francyi i supakaju.

Niamieckaja presa hety fakt francuskaha zbrajeńnia wykarystała dla sprawy azbrajeńnia Niamieččyny — suproć Wersalskaha traktatu, jaki nie dazwalaie Niamieččynie mieć bolš 100 tysiačnaj słaba azbrojenoj armii. Niamieckaja presa, swaimi artykulami z bajawymi zahałoukami — „Francyja śmiarotna ūdaryła palitiku razbrajeńnia“ i padobn. — z takim-ža bajawym źmiesťam, pryhatawala wa ūsiej Niamieččynie adpawiednuju apiniju dzieła sarwańnia zabawiazahńia padpisanaha ū Wersalskim traktacie ab niezbrajeńni.

Urad Hitlera hetu apiniju ūmieła wykarystać i skesawa ū niamieckaje zabawiazahńie ū Wersalskim traktacie da taho, što Niamieččyna nia budzie mieć bolš 100 tysiač wojska.

Azbrajeńnie Niamieččyny.

Dnia 16 sakawika stoleta Rada Ministraŭ, pad staršynstwam kanclera Hitlera, wydala zakon ab razbudowie aružnaj siły ū Niamieččynie.

Zmieć hetaha zakonu woś hetki: 1) Służba ū armii adbywajecca na asnowie ahulnaha abawiazku służby wajskowaj, 2) Niamieckaja armija ū

mirnym časie, razam z addzielami zlučanaj palicyi, dziełicca na 12 kamandnych korpusaŭ i 36 dywizijaŭ, 3) Ahulny abawiazak wajskowaj służby unarmuje dapaŭniajuć zakon.

Hetyja woś try parahrafy čysta wajennaha zakonu azbroili Niamieččynu i aficyjalna, a tak-ža skasawali tuju častku Wersalskaha traktatu, dzie skazana ab razbrajeńni Niamieččyny.

Wersalski traktat i nowy niamiecki wajskowy zakon.

Dziela zrazumieńnia dalokasiehańci niamieckaha ūradu treba adznačyć supiarečnosť nowaha niamieckaha wajskowaha zakonu z pastanowami Wersalskaha traktatu.

Wersalski traktat ahrańičaje niamieckuju armiju da 7 dywizijaŭ piechoty i 3 dywizijaŭ konnicy. Pry hetym ahrańičaje i ūwaruženie hetaj armii: kab nia było aružža nowaj techniki. Adnačasna Wersalski traktat zabaraniaie Niamieččynie ūwodzić ahulny abawiazak wajskowaj służby, — kab hetyja 10 dywizijaŭ wojska składalisia z najomnikaŭ z doŭhaterminowymi kontraktami, — kab wajaki byli starejšyja ludzi i nia było wajskowa-wyškallenych świeckich ludziej.

Kali paraŭniajem hetaje ahrańičenie niamieckaj armii mižnarodnym dahaworam z nowym niamieckim zakonom ab zbrojnaj sile Niamieččyny, dyk jasnym budzie, što Wersalski traktat — heta biazsilnaja papieryna, jakaja swaim pisanyim źmiesťam nikoha da ničoha nie zabawiazuje.

Wodhuk hetaha pastupku ūradu Hitlera.

Abwieščahńie wajennaha zakonu ū Niamieččynie wyklikała entuzyjazm u ūsiech niemcaŭ, bo hety zakon kasuje zabawiazahńi być Niemcam pakornymi mižnarodnamu prawnu, prawnu, jakoje strymliwaje ich ad historyčnaha imknieńnia na ūschod Eŭropy. Hitler padsumoŭwajuć hety entuzyjazm Niamieckaha narodu pradbačyć na leta plebiscyt — narodnaje hałasawańnie ū Niamieččynie, kab imknieńni jaho narod pačwierdzić i hetym jašče bolš umacawaŭ Hitlera na jaho stanowiščy.

Eŭrapejskija dziaŭžawy ahulaŭ hety fakt pryniali da wiedama spakojna. Zatrywohyliśia hetym tolki bałšawiki i wyjawili swoj niepakoj.

Słowam, Wersalski traktat łomicca biaz tresku ū Eŭrope.

БЕЛАРУСЫ! Падтрымлівайце сваю прэсу. Выпісвайце найстарэйшую беларускую газету „Беларускую Крыніцу“!

Roznyja wiestki.

Z POLŠČY.

Nowyja padatki. U sojmawaj skarbawaj kamisii min. Zawadzki, haworačy ab finansawa-padatkawaj pallitycy, skazaŭ, što niedabor budžetu možna pakryć tolki nowym padatkam.

Projekt zakonu nowaha padatku ūžo razhladaie sojmawaje skarbawaje kamisija, i pašla maje jaho pryniać Sojm.

Siarod aryštawanych polskich kamunistaŭ 98% żydoŭ. U Wařawie ū Akružnym Sudzie kamisar palicyi, haworačy jak świedka, skazaŭ, što siarod aryštawanych kamunistaŭ — 98 proc. żydoŭ.

Stralcy „hulajuć.“ U Suwałkach stralcy ładzili bal. Na balu pabilisia, dy tak mocna, što adzin ūžo trup, a troch wyspawialasja i pryhatawalsja da śmierci. Lohka ranienych 17 asob. Zala „stšelcaŭ“ zusim žniščana.

Z ZAHRANICY.

Nowaja sibirskaja čyhunka. Zahrańičnyja hazety padajuć: Sawiety majuć namier u najbližejšaj budučyni pačać budawać nowuju čyhunku ū Sibiry ū kirunku Krasnajar'sk—Błahawieščansk. Heta čyhunka maje prachodzić kala woziera Bejkał z poŭnačy i miž Chabarou'skam i Nikołajeŭ'skam. Heta čyhunka budzie mieć 5000 kilometraŭ, a charakter jaje čysta wajenna-stratehičny.

U Niamieččynie hadujecca nienawiść da Polščy. U niamieckija pa-

čatkawyja školy ūwiedzieny padručniki historyi, u jakich wielmi wostra napisana prociŭ Polščy. Sprawa idzie ab Horny Šlonsk. Hetak niemcy hadujuć moładź, kab nie zabywalasja ab Hornym Šlonsku.

Panaŭleńnie teroru prociŭ Žydoŭ u Niamieččynie. Apošnimi časami ū Niamieččynie panowilisia teror prociŭ Žydoŭ, asabliwa prociŭ tych, što wiarnulisia z zahranicy. Aryštoŭwajuć żydoŭskich reemihrańtaŭ pahałouna ūsiech i ssylajuć u koncentracyjnyja łahieri.

Na Kubie rewalucyja zdušana. Dziakujuć raščym rasparadžeńniam prezydenta, rewalucyja na Kubie, ab jakoj my pisali ū prošłym numary, zdušana. Paŭstańnie padnieli tam kamunisty, jakich nie padtrymaŭ narod.

Z WILNI.

Akademija ū čeść biskupa Baranou'skaha, pačynalnika litoŭskaha adradžeńnia, z nehody 100-lećcia jaho narodžinaŭ, adbyłasia 16.III. Akademiju ładziła lit. Naw. T-wa.

Śmierć ks. J. Skrudziša. U pałowie hetaha miesiaca pamior u Wilni ksiondz J. Skrudziš, wiadamy litoŭski dziejač i piśmiennik, wučyciel litoŭskaj himnazii ū Świāncianach.

Imianiny Piłsudskaha. 19 h. m. u Wilni, zwyčajem minulych hadoŭ, adbywalisia pachody i akademii dzieła ūšanawańnia imianin Piłsudskaha. Piłsudski ū hety dzień i sam byŭ u Wilni.

Piśmy z wioski.

Nam patreba swaich siaŭcoŭ.

Kimiany, kala Šumska, Wil. Trockaha paw. Stoleta 10 lutaha ū našu wiosku pryjechali dwa studenty z Wilni i nahawarywali sialen zapiswacca ū polskuju socyjalistyčnuju partiju. Sialenie achwotna sabralisia i słuchali „nawinaŭ“, ab jakich hawaryli studenty.

Sialenie mała što zrazumieć z hutarki studentaŭ, bo pany studenty nadta-ž čysta papolsku hawaryli. Nam hetkich ahitatoraŭ nia treba, jak niepatrebnaje i PPS. My bielarusy i nam treba arhanizacyi bielaruskaj. Nam patrebnaj siaŭcy swaje, my čužyncy nia chočam!

A. S—wič.

Biaremsia za samaświeta.

Wišnioŭka, Ašmianskaha paw. Stoleta nadta ciełka żywiecca našym sialanam, bo letaš 21 čerwienia hrad adbiŭ zbožža. Ludzi biednyja. Ciemnat wielikaja — polskaja szkoła ciemnaty nie pieramahaje. Dzieci, što končyli polskuju szkołu, nia ūmiejuć pračytać „nakazu płatničaha“, jakich ciapier sialenie majuć nadta mnoha. Treba našaj moładzi bracca za samaświeta — čytać mnoha bielaruskich knižak, hazet, ładzić bielaruskije pradstaŭleńni i arhanizawacca.

Wiaskowy.

Беларуская Кнігарня „ПАГОНЯ“

Вільня: Завальная 1,

Беларуская Кнігарня СТ. СТАНКЕВІЧА

в. Вострабрамская 2,

Беларуская Кнігарня ВЛ. МАНКЕВІЧА

в. Вострабрамская 1

ладзяць ад 1-га да 30 красавіка 1935 году

Танную прадажу беларускіх кніжак.

Зьніжка, ад 25 прац. да 60 прац., будзе абымаць усе беларускія выданьні. Усе беларускія кніжкі па таннай цане можна купіць у ва ўсіх кнігарнях і прадаўцоў на правінцыі, а дзе іх дагэтуль яшчэ ня будзе, дык трэба выпісываць з Вільні, адначасна зьвяртаючы ўвагу на гэта прывічальным кнігарням.

Каталёг беларускіх кніжак з паніжанымі цэнамі высылаюць на жаданьне дарма ўсе тры вышэйназваныя беларускія кнігарні ў Вільні.

Dr. Stanisław i dr. Jadwiha Hryniewiczzy.

Suchoty (Tuberkuloza).

(Праци).

Aščiarožny čaławiek bačuć niešta padazrenaha ū siebie, pajšoŭ da dochtera, toj ahledziŭszy kaža, što ničoha niebiaśpiečnaha niam. Prajawy adnak trywajuć dalej. Najčасьciej ū takich nahodach lekar sam radziŭ, kab žwiarnucca da jaho pašla peŭnaha čas, kab jašče raz abśledawać. A natkali dochtar tak i nie kazaŭ, dyk paždaŭszy paru miesiacaŭ, treba žwiarnucca paŭtorna i to najlepš da taho samaha dochtera, dzie niechta byŭ pieršy raz.

Winy dochtera, kali jon mo pieršy raz nie paznaŭ, niam. Pačatki suchotaŭ bywaje časta trudna paznać, a pałochać čaławieka biez patreby nia možna. Lepš abśledawać jaho dwa ci bolš разоŭ.

Jość chwaroby wostryja, jakija kančajucca abo zdaroŭjem abo prychođzie śmierć.

Inšyja z chwarobaŭ nadta zaciažnyja. Najčасьciej zaciažnoju chwarobaju buduć i suchoty. Dzieła hetaha mała, zachwareŭszy na suchoty, pakezacca raz da dochtera i spadziawacca, što wypiušy adnu flašku lekarstwa, usienka ūžo зроблена, što treba. Hetkaje lekwańnie tutaka zusim biezkarysnae. Zmahańnie z chwarobaju musić być planowaje i rehułarnaje.

Na heta kazacićmuć—ciałka chadzić ci jeździć da dochtera, nia majućy hrošaŭ. Zrazumieła, što kali

niama nijakaje mahčymeści dostać hrošy, nia možam rabić takomu čaławieku zakidaŭ, što jon nie pašoŭ da dochtera ci nia ūziaŭ z apteki lekarstwa. Toj adnak, chto moža, ci dzieła taho što мае sobskija hrošy, ci dzieła taho, što naležyć da Kasy Chworych, dyk prynamsia toj, kab parupitśia, jak śled. Jak časta možna bačyć hetkich mała rupliwych ludziej, što narakajuć potom na los, na ludziej, tolki nie padumajuć, što i wielikaja častka winy lažyć pa ich staranie. Nie rabili jany teho, što treba było.

Ukany hutarki ab suchotach treba było-b niekalki sloŭ skazać, jak časta jany bywajuć pryčynaju śmierci ū ludziej.

Kab ujawić siebie bolš mienš, jak jano sapraŭdy, padumajem tolki, što ū nas na 1000 ludziej pamiraje na suchoty aź 37 čaławiek.

Užo na 2-m miesiacy žyćcia ū 100 pamieršych dziciacj možna znajści ū 26 suchoty, u 12-m miesiacy ūžo ich budzie z suchotami 30, u 1—2 ho-dzie žyćcia—47,5, a ad 5-ha hodu nat' da 67 zaražanych suchotami na kožnych 100 pamieršych.

Wiedajem, što na niekalkinacca čaławiek tolki adzin ci dwuch, skažam, moža zachwareć na tuju ci inšuju chwarobu. Tyja, što zachwarejuć, byli, jak kažam, mienš adpornyja. Na henuju adpornaść składajucca roznajakija swomeści čaławieka. Pamiž henymi swomaściami adneju z najwaźniejšych budzie toje, jakimi byli bački ci ahulaŭ prodki dazlenaha čaławieka. Značycca, čaławiek moža dastawać u spadčynie roznyja nachiły da nawuki, pry-

kładam, ci znoŭ da chwaroby.

Henaje spadkabiernictwa nachiły da suchotaŭ adna z najwaźniejšych pryčynaŭ chwaroby. Heny nachiły jasna jašče nia kaža ab chwarobie. Adnak chaj tolki hetki čaławiek lučyć u blahija ūmowy, užo chutka zarazicca i chwaroba woźmie jaho ū swoj abojm. Spryčyniajucca da abniedužahńia i lahčejšaha potom zaražeńnia suchotami dziciačyja chwaroby, biednyja ūmowy chatnaha žyćcia, ciemnae pamieškańnie, praca ū zapylenych poŭnych dymu izbach.

Užo byla hutarka ū raždziele ab karmleńni hruđnaha dziciaci, što maci chworaja na suchoty nie pawinna karmić małoha dziciaci, dzieła taho, što jnakš zarazicca.

Na henym miescy chacieli-b my žwiarnuć uwahu na adzin nadta niapryhožy abyčaj, jaki miž inšym pamahaje pry raspaŭsiudžywańni suchotaŭ u małych dziciacj. Kab dzicia lahčej schapiła cyc-ku, maci biare na palcy śliny i paśliniŭszy hetak hruđzi, daje potom smakteć małomu. Suchotnica sa ślinami pieranosić bakterii suchotaŭ na hruđzi i hetkim čynam užo z pieršych dzion dzicia budzie zaražanae strašennaju chwarobaju. Biazumoŭna, i roznyja inšyja chwaroby mohuć pierachodzić da dziciaci henym ślacham.

Dziela hetaha i zdarawiej i pryhažej, kalima-ci zamieść taho, kab ślinić cycki, abmyje ich pierawarahaŭ wadoju i čystyja padać dziciaci smakteć.